
Program rozvoje vědních oblastí na UK (PRVOUK) – současný stav a vývoj

Program rozvoje vědních oblastí na UK (PRVOUK) – současný stav a vývoj

Výsledný návrh Programu rozvoje vědních oblastí na UK (PRVOUK) je v současné době připraven. Tak, jako jsme o připravovaném systému informovali v létě, nyní jsme využili příležitosti a položili několik otázek rektorovi UK prof. Václavu Hamplovi.

Můžete nám přiblížit proces vzniku koncepce financování vědy na UK od roku 2012?

Koncepce dalšího financování vědy především vychází z nového zákonného rámce, kdy naprostou většinu tzv. institucionálního financování vědecké práce nezískává univerzita – tak jako dosud – formou financování několika desítek výzkumných záměrů, nýbrž jako příspěvek na „dlouhodobý koncepční rozvoj vědecké instituce“ na základě státního zhodnocení našich dosavadních vědeckých výsledků, tj. na základě tzv. RIV bodů.

Logicky prvním krokem při přípravě koncepce, jak nejlépe s těmito prostředky na univerzitě naložit, byla tvorba konsenzu nad celkovým strategickým směřováním vědní oblasti v novém Dlouhodobém záměru UK, přijatém po řadě měsíců detailních projednávání v lednu 2011. Následně jsem u takto významné záležitosti považoval za správné zvolit „iterativní“ postup, kdy na základě mandátu z Dlouhodobého záměru jsem nejprve připravil úvodní návrh, který jsem předložil k diskusi a konzultacím Vědecké radě UK a děkanům (a ředitelům akademických součástí). Jeho hlavními komponentami (nikoliv jedinými) je na jedné straně podpora postdoků v excelentních týmech formou soutěže UNCE (o té jinde) a na straně druhé systém institucionální podpory koncepčního rozvoje vědních oblastí, tzv. PRVOUK (Program Rozvoje Vědních Oborů na UK). O tom bych teď chtěl hovořit především.

Na základě podnětů a připomínek z několika měsíců trvajícího procesu, konzultací a připomínkování a jejich zapracování postupně vzniklo několik pracovních verzí PRVOUK. Ty sice uchovávaly většinu zásadních aspektů vstupního návrhu, nicméně v řadě i poměrně podstatných věcí se od něj postupně odlišovaly. V říjnu byli do tohoto procesu zapojeni i členové Akademického senátu UK. Nyní je připraven výsledný návrh.

Tak jako jsem o připravovaném systému (resp. o verzi, v které tehdy byl) informoval v létě na i-Foru [2], rád bych nyní využil i této příležitosti pro podrobnější objasnění toho, s jakými postupy návrh nyní počítá.

Co tedy lze od definitivní verze PRVOUK očekávat?

Vše samozřejmě závisí na výsledku projednání s děkany fakult, ve VR UK a na AS UK. Jak napovídá už název tohoto systému, vše se odvíjí od péče o vědní oblasti, a dodejme rovnou, že spíše šířeji definované – původní návrh počítal s vědními obory, ale nyní po důkladné rozvaze je zřejmé, že je na místě mluvit o rozsáhlejších celcích - oblastech. Jejich vymezení a charakterizace na základě toho, v čem má univerzita dlouhodobě vědecké výsledky, bude důležitou iniciální částí po vydání pravidel PRVOUK. Vzhledem k pozitivním hodnocením dosavadních výzkumných záměrů a výzkumných center je jisté na místě jejich strukturu též vzít jako významné východisko, samozřejmě vedle priorit vědecké činnosti jednotlivých fakult a stanovisek děkanů, fakultních vědeckých rad apod. Podnětem v této fázi může ostatně přispět kdokoliv z akademických a vědeckých pracovníků univerzity. Na základě konkrétní věcné argumentace připravíme z těchto podkladů společně s děkany návrh oborové struktury systému PRVOUK, který bude předložen k vyjádření Vědecké radě UK. Tímto způsobem vznikne vymezení jednotlivých Programů v rámci systému PRVOUK.

Jak budou jednotlivé Programy velké?

Vzhledem k obrovským rozdílům mezi obory v počtu osob, které se jim na univerzitě věnují, jsme upustili od snahy velikost Programů nějak předem v pravidlech vymezovat. Musí to být součástí jednání, o kterém jsem mluvil v předchozí odpovědi. Lze předpokládat, že v některých případech může jeden Program pokrývat podstatnou část vědecké činnosti právě jedné fakulty, častěji asi spíše jen nějaké její části. V řadě případů by bylo namístě, aby starost o šířeji definovaný obor představovaná některým z Programů PRVOUK překračovala fakultní hranice.

Na začátku tedy vznikne jakási „mapa“ pokrytí vědecké práce na UK jednotlivými Programy. Co se bude dít dál?

Každý Program bude mít svého hlavního řešitele, s kterým bude úzce spolupracovat rada (ta bude zejména velmi významná v případě mezifakultních Programů). Složení Rady bude projednávat fakultní VR. Tento tým připraví přihlášku daného Programu. Ta se ale bude velmi lišit od běžně známých grantových aplikací. Nepůjde tu o obsáhlé spisování dosavadních úspěchů ani o predikci výsledků budoucích. Jádrem přihlášky bude (kromě nezbytných identifikačních informací) zejména kritické zhodnocení dané oblasti (resp. mezioborové problematiky) v kontextu nejen ČR, ale zejména mezinárodně, a návrh kroků ke zlepšení tohoto postavení. V tom se odráží účel tohoto finančního transferu od státu, jímž je, znovu připomínám, dlouhodobý koncepční rozvoj vědecké instituce. A právě tento sebehodnotící pohled a plán kroků

ke zlepšení mezinárodního postavení oboru bude předmětem zhodnocení Vědeckou radou UK (s pravděpodobnou externí expertní asistencí podle její vlastní úvahy) a případných jejich konkrétních podnětů ke korekci nebo doplnění.

Jak to ale bude s financováním jednotlivých Programů?

Po sérii debat, konzultací a zvažování pro a proti různým variantám je systém na základě velmi silně (možná až poněkud překvapivě) znějícího názoru ve Vědecké radě UK a mezi tímto systémem případnou každé fakultě (resp. akademické součásti) vůči celkovým prostředkům PRVOUK bude roven podílu této fakulty (součásti) na výsledcích (RIV bodech) celé univerzity. Konkrétní rozdělení těchto prostředků mezi jednotlivé Programy řešené na fakultě, stejně jako dělení prostředků v rámci vícefakultních Programů už bude věcí konkrétního jednání a dohody v rámci příslušné fakulty, resp. mezi zúčastněnými fakultami. Předpokládám, že v řadě případů při tom bude ve větší či menší míře zohledněn výkon podle RIV bodů, ale také to umožňuje s fakultní znalostí oborových specifik korigovat nedostatky hodnocení vědy pomocí RIV bodů. Dlužno ještě zmínit, že fakulty budou mít k dispozici i část prostředků bez přímé vazby na konkrétní Programy.

PRVOUK tedy rozděluje prostředky mezi fakulty podle RIVu. Je to dobře? Univerzita přece k této metodice na celostátní úrovni vyjadřovala výhrady...

Musím přiznat, že opravdu mimořádně silný hlas ve prospěch dělení podle RIVu (a to i z oborů, kde je jeho nedokonalost poměrně značná) byl pro mě velkým překvapením během iniciačních fází projednávání nového systému. Výsledkem dalších jednání je návrh systému, který umožňuje v rámci fakulty korekce mezi jednotlivými Programy, ale při zachování pravidla, že výsledné celkové prostředky pro každou fakultu budou odpovídat RIVu.

Neznamená to ale, že na fakultách vznikne nová struktura řízení paralelní se standardním vedením fakulty? Do jisté míry to dělaly dosavadní výzkumné záměry a nebyla s tím vždy jen dobrá zkušenost.

Vím, že systém PRVOUK může snadno svádět k paralelám s dosavadním systémem výzkumných záměrů, protože obojí shromažďuje větší clustery výzkumníků v nějakém oboru nebo mezioborovém problému a obojí má hlavního řešitele (resp. koordinátora). Tím ale paralely končí. Výzkumné záměry se vlastně svojí podstatou blížily velkým grantům, kde byl koordinátor schvalován mimo UK a zodpovídal za záměr (a jeho prostředky) poskytovateli vně UK. V systému PRVOUK jde naopak o to, že orgány fakult a univerzity akademicky demokratickým a pokud možno konsenzuálním způsobem rozhodnou o tom, kterým uznávaným a organizačně schopným uznávaným odborníkům má být svěřen úkol v první linii dbát na rozvoj oborů, které se na univerzitě pěstují a pěstovat mají. Aby tomuto úkolu mohl smysluplně dostát, je na místě na něj delegovat i jistou mírou pravomocí. Jeho slovo by mělo být výrazně slyšet v otázkách personálií - odměn a stipendií. Míra jeho přímého vlivu na využití provozních prostředků bude záležet na konkrétním fakultním uspořádání.

A co byrokracie? Už teď představuje spisování nejruznějších grantových přihlášek a zpráv velkou zátěž....

S tím mám celkem bohaté osobní zkušenosti a bylo mým prvořadým cílem stimulovat cílevědomou akceleraci vědních oblastí za cenu co možná nejmenší administrativní zátěže. S přípravou zhodnocení oboru a rozmyšlení vhodných kroků pro jeho posílení jistě bude práce. Jsem ale přesvědčen, že takovou práci klíčové osobnosti jednotlivých oborů, fakticky tak jako tak v nějaké podobě občas dělají, jen ji nezbytně nepiší na papír. Ostatně platí, že písemné zachycení myšlenek může pomoci k větší preciznosti. Ale to absolutně nemá nic společného s průměrným rozsahem přihlášky výzkumného záměru.

Tomu, že poskytovateli těchto prostředků je nutno poskytnout náležitě vyúčtování, samozřejmě nelze uniknout a to je podstatou každoroční průběžné zprávy (spolu se stručnou informací o tom, co se v Programu děje).

Nebylo by lepší, aby prostředky, které univerzita získá na vědu, raději použila na selektivní a o to silnější podporu jen toho nejlepšího, co se na ní děje?

Například právě v tom jsem považoval za potřebné mít uvnitř univerzity nejdříve trochu jasno, což učinil nový Dlouhodobý záměr. Ten mluví o tom, že univerzita má dělat obojí –podporovat jak excelenci, tak dlouhodobý rozvoj celé univerzitní vědy. Účelem vyčleněných prostředků na soutěž UNCE (Univerzitní centra) je právě podpora excelence u mladých vědeckých týmů. Nejlepší pracoviště by ale měla získávat prostředky i z mezinárodních zdrojů, vč. dosud málo využívaných grantů Evropské výzkumné rady (ERC).

Většina výzkumných záměrů končí s koncem tohoto kalendářního roku a systém PRVOUK se má rozběhnout až o půl roku později. Co s těmi šesti měsíci? Mají nějakou perspektivu pracovníci zaměstnaní v rámci končících záměrů?

Ano, to je častý zdroj starostí akademických a vědeckých pracovníků. Proto vedení univerzity už v červnu připravilo a předalo děkanům a ředitelům střízlivý kvalifikovaný odhad prostředků, které budou mít k dispozici pro první půlrok 2012. Přesný definitivní výpočet pochopitelně nebylo možno udělat s ohledem na stav přípravy státního rozpočtu, zejména významných nejasností právě v oblasti prostředků na vědu. Smyslem tohoto postupu bylo umožnit fakultám a součástem, aby nadále mohly dát jistotu perspektivním pracovníkům, jejichž mzdy byly dosud hrazeny z výzkumných záměrů a center. Je ovšem třeba dodat, že v několika případech je nepoměr mezi prostředky dosud získávanými výzkumným záměrem a odpovídajícími prostředky dle podílu na vědeckých výsledcích tak značný, že udržení všech zaměstnanců neumožňuje.

V jaké fázi projednávání se nyní PRVOUK nachází?

V poslední době projednávala věcný záměr zásad PRVOUK jak Vědecká rada UK (3. listopadu 2011) a Porada děkanů (4. listopadu 2011) tak i rozšířené zasedání Ekonomické komise Akademického senátu UK (7. listopadu 2011) a Předsednictvo Akademického senátu UK (14. listopadu 2011).

Na základě vznesených připomínek byla připravena změněná verze, kterou projednalo 21. listopadu kolegium rektora a která byla včera (22. listopadu) rozeslána všem grémiím jako výsledný návrh. Projednávání tohoto návrhu ve všech zmíněných orgánech by mělo proběhnout v nejbližších 14 dnech.

Jaké dotazy ohledně PRVOUK byly vzneseny na grémiích a čeho se týkaly připomínky?

Diskuse i připomínky se často týkaly mechanismu vzniku struktury programu, pojetí vědního oboru ve smyslu jeho šíře nebo úlohy hlavního řešitele a jeho postavení vůči děkanovi. Projednávala se i personální struktura a posuzování klíčových osob, které jsou personifikovány Radou. Dotazy a připomínky se týkaly například i požadovaného hodnocení projektů po dvou letech či nesoutěžního charakteru systému.

Pojďme se vrátit k hodnocení dle RIVu? Vyskytly se k němu připomínky ?

Ano, vyskytly, ale k mému údivu jen velmi ojediněle. Možná to souvisí s tím, proč vlastně na celostátní úrovni ten systém financování podle RIVu před léty vznikl. Šlo o jistou frustraci z toho, že alternativní možnosti – hodnocení kolegy („peer review“) či rozhodnutí politiků nevedly v podmínkách „malého českého rybníčku“ k adekvátnímu financování pracovišť s doložitelně dobrými výsledky a naopak umožňovaly vegetování slabých. Bohužel ale v některých – zejména humanitních, ale do jisté míry i jinde - oborech není zvolený model hodnocený dle RIVu zdaleka optimální. Odtud tedy mé překvapení při projednávání tohoto aspektu systému PRVOUK.

Děkujeme za rozhovor

Děkuji též a děkuji všem, kteří systém PRVOUK diskutovali, připomínkovali i rozporovali, prostě se jím zabývali a věnovali mu svou pozornost a tím velmi pozitivně pomohli utvářet výsledný návrh.

[1] <http://iforum.cuni.cz/IFORUM-11232.html>

[2] <http://iforum.cuni.cz/IFORUM-11232.html>